

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики та математичних методів в економіці

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня магістр

зі спеціальності   051   Економіка
за освітньою програмою   Статистика бізнесу

на тему: «Розвиток системи вищої освіти в Україні»

Виконавець:

студентка 64 факультету ЕУП

Осадчук Яна Валеріївна _____

підпис

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук , доцент

Самотоєнкова Олена Вікторівна _____

підпис

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За новітніми установами трансформаційної перебудови економіки України до європейських стандартів одним із ключових завдань для держави є перехід механізмів регулювання секторів економіки до вимог європейської спільноти, зокрема, їхньої нормативно-правової бази. Однією з таких стратегічно важливих сфер, в умовах глобалізаційних перетворень, є сфера освіти.

В наслідок цього, нині актуальними є питання підвищення її конкурентоспроможності в межах національного виміру, а також розбудови перспектив виходу за його межі, в напрямку зближення з європейським простором.

Особливості сучасного стану розвитку науки і освіти, на тлі існуючих суспільно-економічних проблем, загострюють існуючі відносини в цих сферах і вимагають до себе пильної уваги дослідників.

Метою кваліфікаційної роботи є статистичний аналіз рівня вищої освіти населення як фактору конкурентоспроможності держави за період 2014 - 2021 роки.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- розглянути теоретичні та методологічні засади статистичного дослідження системи вищої освіти, розкрити сутність вищої освіти як інтелектуального потенціалу держави;
- розкрити політику України у сфері вищої освіти та визначити особливості чинного законодавства;
- розглянути систему статистичних показників аналізу сфери вищої освіти України;
- дослідити сучасний стан, структуру та тенденції розвитку системи вищої освіти;
- проаналізувати динаміку і структуру закладів вищої освіти, динаміку і структуру контингенту студентів, випуску фахівців;

- здійснити прогнозування кількості студентів вищих навчальних закладів;
- провести регіональний аналіз розвитку вищої освіти та групування регіонів за кількістю студентів вищих навчальних закладів на в розрахунку 10 тис. населення.

Об'єктом дослідження є система вищої освіти України.

Предметом дослідження є явища та процеси, які відбуваються у сфері вищої освіти.

Методи дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи використовувався комплексний та системний підхід до вивчення сфери вищої освіти, методи статистичного аналізу, зокрема: метод статистичного групування; методи відносних і середніх величин; оцінки структурних розрізень, аналізу рядів динаміки, прогнозування.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи - **«Теоретичні та методологічні засади статистичного дослідження системи вищої освіти»**, висвітлюється Політика України в сфері вищої освіти, розглядаються основні положення Закону України «Про вищу освіту», фахівці з вищою освітою визначаються як інтелектуальний потенціал країни, проводяться міжнародні співставлення країн за індексом рівня освіти, індексом ефективності національних систем освіти, ефективності системи вищої освіти; наводиться структура системи освіти і основні статистичні показники вищої освіти

У другому розділі **«Статистичне дослідження стану і розвитку системи вищої освіти в Україні за 2014-2021 роки»** проводиться статистичне дослідження стану і розвитку системи вищої освіти в Україні за період 2014-2021 роки, проводяться аналіз динаміки кількості та структури закладів вищої освіти за видами та формами власності, аналіз динаміки і структури контингенту

студентів закладів вищої освіти, здійснюється прогнозування кількості студентів закладів вищої освіти в Україні на підставі трендової моделі.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи – **«Дослідження розвитку системи вищої освіти по регіонах України за 2014-2021 роки»** виконується статистичний аналіз стану та розвитку системи вищої освіти по регіонах України, характеристика потенціалу і динаміки вищих навчальних закладів та контингенту студентів, проводиться групування регіонів України за кількістю студентів вищих навчальних закладів на 10 тисяч населення, розраховуються основні статистичні характеристики.

ВИСНОВКИ

Основою підвищення конкурентоспроможності України в сучасних умовах є оптимальна взаємодія конкуренції й партнерства у сфері освіти. Взаємодія конкуренції й партнерства в країнах-членах ЄС і в Україні в системі освіти має свою специфіку. Країни ЄС у своєму розвитку досягли такого ступеня, коли відбувається партнерство всередині освітніх систем, задля забезпечення високої конкурентоспроможності країн на світовому ринку в цілому. Реалії ринкового розвитку українського суспільства викликають до життя найбільш жорсткі форми внутрішньосистемної конкуренції (усередині національної системи освіти, між вузами, всередині одного вузу за головний ресурс – студентів, отже - заробітну платню, матеріальні фонди та ін.).

Зміни, пов'язані зі зростанням ролі знань та інтелекту у суспільстві, виникнення глобального ринку праці, соціально-політичні трансформації виявили суттєвий вплив на роль, функції та способи функціонування системи вищої освіти у всьому світі, зокрема і в Україні. У відповідь на світові тенденції розвитку в Україні відбуваються кардинальні зміни в системі вищої освіти, включаючи зміни структури фінансування і управління, створення системи оцінки і акредитації навчальних закладів, нормативно-правової бази, реформування навчальних програм.

В рамках Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) Інститут статистики ЮНЕСКО проводить ряд досліджень і оцінювання рівня освіти і систем освіти країн світу. За результатами досліджень щорічно публікується рейтинг країн світу за індексом рівня освіти, за індексом ефективності національних систем освіти, за індексом ефективності національної системи вищої освіти.

За останніми даними у 2020 році за сукупним індексом рівня освіти, який дорівнює 0,799, Україна займає 47 місце з 189 країн світу. Проте в рейтингу країн за 2013 рік Україна знаходилась на 30 місці, тобто за 7 років наша країна втратила 17 позицій. В першу чергу це пояснюється тим, що зменшилась сукупна частка учнів, у віці 6-24 роки, які одержують початкову, середню та вищу освіту. Якщо в 2013 році ця частка становила 81,0%, то в 2019 році зменшилась до 76,2%.

А за індексом ефективності національних систем освіти Україна знаходиться на 42 місці серед 50 країн світу, проте в 2014 році в такому рейтингу було висвітлено лише 40 країн, в які Україна не потрапила. Те, що наша країна увійшла в такий рейтинг є позитивним фактом.

Інститут статистики ЮНЕСКО за Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) з 2012 року до тепер щорічно визначає рейтинг національних систем вищої освіти. Це глобальне дослідження, рейтинг якого вимірює досягнення країн світу у сфері вищої освіти. За індексом ефективності національних систем вищої освіти Україна займає 36 місце з 50 країн світу, що свідчить про необхідність вдосконалення системи вищої освіти в країні до рівня розвинених країн.

Підвищення загального рівня та якості освіти багато в чому залежить від витрат країни на систему освіти. Результати аналізу показали, що сума витрат на систему освіти в Україні за період з 2014 до 2020 року щорічно збільшувалась. У структурі видатків зведеного бюджету на освіту переважають видатки місцевих бюджетів, причому їх частка з кожним роком зростає.

Можна відмітити, що за період з 2014/15 навчального року до 2020/21 навчального року кількість закладів вищої освіти постійно змінювалась.

Найбільше скорочення кількості коледжів, технікумів та училищ відбулося у 2021/22 навчальному році порівняно з попереднім 2018/19 навчальним роком, а саме на 70 одиниці або на 25%. А кількість університетів, академій та інститутів найбільше зменшилася також на початок 2021/22 навчального року у порівнянні з попереднім навчальним роком, а саме на 59 одиниць або на 25%.

У загальній кількості закладів вищої освіти переважають заклади державної і комунальної власності. Причому до 2019/ 2020 навчального року їх частка у загальній кількості закладів постійно зростала і склала 81,4%. Проте вже в 2020/2021 ситуація різко змінилась. Кількість закладів вищої освіти державної і комунальної форми власності зменшилась до 332 закладів, їх частка склала 64,5% загальної кількості вищих навчальних закладів. В 2021/2022 навчальному році продовжилось скорочення закладів вищої освіти державної і комунальної форми власності, їх кількість склала 242 заклади, а їх частка зменшилась до 62,7%. А ось частка закладів вищої освіти приватної і корпоративної власності збільшується – з 21,7% у 2014/15 навчальному році до 37,3% у 2021/22 навчальному році.

Протягом даного періоду кількість студентів в закладах вищої освіти постійно змінювалась. Максимальне зменшення кількості осіб відбулось у 2019 навчальному році у порівнянні з попереднім 2018 навчальним роком – кількість студентів зменшилась на 13 тис. осіб або на 4,2%. Відзначимо також, що в порівнянні з 2014 навчальним роком, тобто за 5 років, чисельність тих, що навчаються в закладах вищої освіти зменшилась на 63,9 тис. осіб або на 17,7%.

З кожним навчальним роком зменшується частка студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за рахунок зведеного бюджету, тобто за держзамовленням і за рахунок коштів місцевих бюджетів. Якщо в 2015/2016 навчальному році таких студентів було 50,6%, то в 2021/2022 навчальному році їх частка зменшилась на 8,3 відсоткових пунктів і склала 42,3%. Частка студентів, які навчаються за контрактом відповідно збільшилась з 49,5% до 57,7%.

Результати групування показали, що найбільша кількість регіонів України за кількістю студентів закладів вищої освіти на 10 тисяч населення, це друга

група, кількість студентів в якій становить від 162 до 265 осіб і яка складає 54,2% в загальній кількості регіонів. В цю групу входить 13 регіонів України. До третьої групи входять регіони з більш високим рівнем кількості студентів на 10 тисяч населення – від 265 до 368 осіб. Це три області: Запорізька, Львівська та Одеська області, які складають 12,5% загальної кількості регіонів. Найбільша кількість студентів вищих навчальних закладів на 10 тисяч населення, а саме 471 особа, спостерігається Харківській області. Сім областей – Донецька, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Чернігівська входять у першу групу з меншою кількістю студентів на 10 тисяч населення: від 59 до 162 осіб.

Прогнозування кількості студентів закладів вищої освіти в Україні, проведене на основі трендової моделі, показало, що кількість студентів щорічно продовжить зменшуватись.

За результатами дослідження, проведеного в кваліфікаційній роботі, опубліковано дві статті в збірнику наукових студентських праць:

Осадчук Я. В. Міжнародні порівняння рівня освіти населення [Текст] / Я. В. Осадчук, О. В. Самоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 7. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2021. – С. 40 – 49.

Осадчук Я. В. *Аналіз стану і розвитку системи вищої освіти в Україні за 2014-2021 роки.* [Текст] / Я. В. Осадчук, О. В. Самоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 8. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2022. – С.54–62.